Audiofonologia
Tom XXII 2002

Z kraju i ze świata • From the Country and from the World

Warsztaty Naukowo-Szkoleniowe „Diagnoza i pomoc psychologiczna: dziecko z wadą słuchu i jego rodzina", Jachranka, 29-30 listopada 2002 roku

W dniach 29-30 XI 2002 r. odbyło się w Jachrance pod Warszawą – pierwsze od wielu lat – spotkanie szkoleniowe przeznaczone dla psychologów zatrudnionych w poradniach psychologiczno-pedagogicznych w całym kraju. Psychologowie w nich pracujący coraz częściej bowiem stają wobec problemu diagnozy i pomocy psychologicznej dzieciom z wadą słuchu i ich rodzinom, a zjawisko to dotyczy nie tylko tych, którzy decydują się na pracę w tzw. zespołach orzekających w sprawach dzieci z wadą słuchu. Jak mówi doświadczenie, jak i pokazuje bardzo pozytywne przyjęcie tej oferty szkoleniowej przez uczestników (zabrakło miejsc dla wielu, wielu chętnych), ważne jest organizowanie szkoleń adresowanych do wybranej grupy zawodowej poza oczywiście spotkaniami, szkoleniami, zjazdami i seminariami o charakterze interdyscyplinarnym, ukazującymi wieloaspektowo problemy i dylematy tzw. rehabilitacji dzieci i młodzieży z wadą słuchu, w których biorą udział wszyscy zainteresowani leczeniem i wspieraniem w rozwoju dzieci niesłyszących i niedosłyszących i ich rodziców: lekarze, logopedzi, surdopedagodzy, psychologowie, nauczyciele i inni.

Przeprowadzenie warsztatów stało się możliwe dzięki środkom finansowym uzyskanym na ten cel z MENiS oraz organizatorowi, tj. Stowarzyszeniu Przyjaciół Osób Niesłyszących i Niedosłyszących, które we współpracy z Kliniką Rehabilitacji IFPS przygotowało warsztaty merytorycznie i organizacyjnie. Program zaprezentowany na konferencji jest także wynikiem wieloletnich już własnych doświadczeń klinicznych Zespołu Kliniki Rehabilitacji w dziedzinie diagnozy i terapii dzieci z wadą słuchu i pomocy ich rodzinom, jak i stałej wymiany „ze światem" poszczególnych specjalistów w zakresie „teorii i praktyki".

Psychologiczną część obrad rozpoczął wykład prof. dr hab. Mariny Zalewskiej (Wydział Psychologii UW oraz Zakład Audiologii IMiDz), poświęcony problemowi wyboru podejścia w diagnozie psychologicznej dziecka, w tym dziecka głuchego, i jego konsekwencji na przykładzie ujęcia interpersonalnego. Prof. M. Zalewska powiedziała m.in.: „[...] w kontakcie z dzieckiem głuchym, które nie jest w stanie wejść w kontakt werbalny przyjmuję jego pozycję kontaktu ze światem – posługuję się wzrokiem po to, żeby zrozumieć samo dziecko. Oznacza to, że patrzę, a mówiąc językiem psychologii, stosuję metodę obserwacji i jest ona moją główną metodą diagnostyczną [...] Aby nadawać znaczenie psychologiczne danym obserwacyjnym, oczywiście odwołuję się do wiedzy psychologicznej, którą mam [...], odwołuję się do wiedzy zaczerpniętej z tych teorii, które rozwój psychiki traktują jako nabywanie osobowej tożsamości lub poczucia siebie. Należą do nich teoria D. W. Winnicotta, E. Eriksona, M. Mahler i D. Sterna".

W zakresie problemów klinicznych szczegółowych zaprezentowano:

– zaburzenia depresyjne u dzieci (dr Jarosław Rola, APS, Warszawa). Prelegent omawiał m.in., jak w populacji dziecięcej mogą manifestować się zaburzenia depresyjne, oraz wybrane metody pomiaru zaburzeń depresyjnych u dzieci, zwracając uwagę na fakt, że często zaburzenia te nie są diagnozowane u dzieci niepełnosprawnych nie dlatego, iż nie występują, lecz dlatego, iż diagności mają tendencję „nie doceniać" pojawiających się symptomów zaburzonego zachowania i przypisywać je specyfice niepełnosprawności dziecka, np. upośledzenia umysłowego czy głuchocie, co nie jest zgodne z wiedzą kliniczną na temat ich powstawania i przejawiania się u dzieci, niezależnie od tego, czy pojawiły się u nich trudności rozwojowe;

– zespół nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD – ang. *Attension Deficit Hiperactivity Disorder*) z uwzględnieniem charakterystyki psychologicznej dzieci z taką diagnozą, jak i mechanizmów odpowiedzialnych za jego występowanie (dr Małgorzata Święcicka, Wydział Psychologii UW oraz Ośrodek Terapeutyczny dla Dzieci działający przy Wydziale Psychologii UW). Dr M. Święcicka zwróciła w swym wystąpieniu uwagę m.in. na specyfikę funkcjonowania emocjonalnego i społecznego dzieci z tym zespołem (a jak pokazują wyniki badań, jest on diagnozowany istotnie częściej w populacji dzieci głuchych w porównaniu ze słyszącymi), która polega na trudności w kontroli emocji. Dzieci nadpobudliwe łączy w zakresie funkcjonowania emocjonalnego nie treść przeżywanych emocji, lecz sposób ich przeżywania i wyrażania; a więc wszystkie dzieci z tej grupy charakteryzują się trudnościami w dostosowaniu reakcji emocjonalnej do sytuacji, ich reakcje są zbyt intensywne, długotrwałe i wyrażane w sposób niezgodny z normami społecznymi.

Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z przeglądem światowych wyników badań na temat zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży głuchej i słabosłyszącej (mgr Joanna Kobosko, IFPS, Warszawa). Wynikają z nich ważne wnioski pozwalające psychologom mieć świadomość psychologicznej sytuacji tej grupy dzieci i młodzieży, co z kolei daje możliwość podejmowania działań profilaktycznych, jakimi może być np. objęcie profesjonalną pomocą psychologiczną rodzin, w których jest dziecko z głuchotą czy niedosłuchem, a coraz częściej z innymi towarzyszącymi wadami i problemami. Konsekwencją świadomości powyższych wyników staje się zwrócenie uwagi na konieczność udostępniania pomocy psychologicznej dzieciom i młodzieży z wadą słuchu, z uwzględnieniem specyfiki ich komunikowania się językowego, tj. często obecnych ograniczeń werbalnych czy języka migowego. W naszych polskich realiach ci młodzi ludzie są w tym obszarze najczęściej pozostawiani samym sobie.

Przygotowując program szkolenia, wyszliśmy z założenia, że psycholog, który ma oferować profesjonalne usługi omawianej grupie dzieci i młodzieży, powinien posiadać przynajmniej ogólną – na początek – orientację co do zagadnień ważnych dla dzieci niesłyszących i niedosłyszących, związanych z ich rzeczywistością społeczną, językową, problemami medycznymi czy technicznymi. Nie sposób – w moim przekonaniu – poznawać, opisywać, rozumieć i proponować oddziaływania terapeutyczne w oderwaniu od wymienionych stron życia dzieci głuchych i słabosłyszących oraz ich rodzin Stąd też ten „dopełniający" kontekst działań początkującego psychologa zajmował sporo miejsca, a uwzględniono w nim następujące obszary:

– medyczny – na temat „Epidemiologii zaburzeń słuchu u dzieci w wieku szkolnym, klasyfikacji zaburzeń słuchu i najczęstszych przyczyn i metod leczenia" mówił lek. med. Andrzej Senderski (IFPS, Warszawa);

– techniczny – zagadnienie „Środków technicznych wspierających komunikowanie się dzieci z wadą słuchu" przybliżał zebranym prof. dr hab. Bogdan Szczepankowski (Akademia Podlaska, Siedlce);

– pedagogiczny – o „Różnych problemach kształcenia integracyjnego" mówiła dr Joanna Kosmalowa (IFPS, Warszawa);

– logopedyczny – doświadczeniami z perspektywy logopedy z wieloletnim doświadczeniem w zakresie prowadzenia terapii logopedycznej dzieci z wadą słuchu, w tym dzieci korzystających z implantu ślimakowego, jak i współpracy ze szkołami powszechnymi i integracyjnymi, w których pobierają naukę dzieci z wadą słuchu, dzieliła się mgr Anita Święcicka (IFPS, Warszawa);

– języka migowego – w problemy miejsca i „Roli tłumacza języka migowego w kontekście pomocy psychologicznej dla dzieci i młodzieży głuchej", których podstawowym językiem w komunikowaniu się z otoczeniem jest naturalny język migowy, wprowadzał mgr Piotr Wojda (KUL, Lublin).

Pierwszego dnia obrad uczestnicy spotkania mieli możliwość wziąć udział w towarzyszącej warsztatom dla psychologów dyskusji panelowej poświęconej problemowi kształcenia dzieci i młodzieży z uszkodzeniami narządu słuchu o różnym stopniu i etiologii, którą poprowadziła dr Joanna Kosmalowa (IFPS, Warszawa). Wzięli w niej udział zaproszeni goście, reprezentujący różnorodne grupy zainteresowanych tymi sprawami: a) specjalistów wiele lat pracujących z dziećmi z wadą słuchu: mgr Hanna Bilińska – psycholog z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej „Top" w Warszawie, mgr Hanna Głuchowska – surdopedagog z Ośrodka Diagnozy i Rehabilitacji Dzieci z Wadami Słuchu PZG w Warszawie, mgr Mirosława Pajdak – logopeda z Niepublicznego ZOZ „Acusticus" w Łodzi oraz dr Joanna Szuchnik – surdologopeda, kierownik Kliniki Rehabilitacji IFPS, i mgr Anita Święcicka – logopeda z Kliniki Rehabilitacji IFPS, a także mgr Wacława Sumara – logopeda, były kierownik CORD PZG w Warszawie; b) rodziców dzieci i młodzieży z wadą słuchu: mgr Hanna Głuchowska i lek. med. Anna Mateuszczyk; c) nauczycieli szkół powszechnych: mgr Małgorzata Luzak (z LO w Legionowie). Każdy z uczestników zabierał głos na proponowane przez prowadzącą panel tematy, przykładowo: jakie możliwości daje dzieciom niesłyszącym i niedosłyszącym system kształcenia w Polsce i która z form kształcenia jest, jego zdaniem, najwłaściwsza, czy – jakie kryteria rozwoju językowego (mowy dźwiękowej) powinny być zastosowane, by spełniając je dziecko z wadą słuchu mogło być skierowane do kształcenia integracyjnego lub ogólnodostępnego i mieć szanse na sukces szkolny. Są to wciąż istotne tematy, stąd też nie zaskakuje fakt, że po dyskusji panelowej miała miejsce ożywiona wymiana zdań między uczestnikami szkolenia.

Relacjonowane warsztaty naukowo-szkoleniowe spotkały się z niezwykle pozytywną ich oceną przez samych uczestników, a o tym, że organizatorom udało się choć w części wyjść naprzeciw potrzebom środowiska psychologów pracujących czy przygotowujących się do pracy z dziećmi z wadą słuchu, świadczą liczne podziękowania, telefony tych, którzy nie mogli ze względu na ograniczoną liczbę miejsc wziąć udziału w obradach, jak i zapytania, kiedy będzie ich kolejna edycja.

Joanna Kobosko
Instytut Fizjologii i Patologii Słuchu, Warszawa